

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МЕДИЧНИЙ ІНСТИТУТ

ПОГОДЖЕНО

Начальник управління
освіти та науки МОЗ України
професор

_____ О. П. Волосовець
" ___ " _____

ПОГОДЖЕНО

Директор
Медичного інституту СумДУ
професор

_____ В. Е. Маркевич
" ___ " _____

ПОГОДЖЕНО

Інститут інноваційних технологій і
змісту освіти МОН України

_____ К. М. Левківський
" ___ " _____

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації лікарів на курсах тематичного удосконалення
«Клінічна фармакологія та фармакотерапія внутрішніх
хвороб»**

за напрямом підготовки 1101 «Медицина»

ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Форма навчання	Кількість годин				Разом
	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Додаткові	
Очна	53	34	46	25	156

Затверджено на засіданні
Вченої ради СумДУ «___» _____ 2010 року
протокол №

Ректор _____ А.В. Васильєв

Суми 2010

1. Цілі та задачі дисципліни. Її місце в навчальному плані та роль у підготовці спеціаліста

1.1. Цілі дисципліни, її місце в системі підготовки спеціаліста

Мета навчання: підвищити рівень знань лікаря-терапевта стосовно клінічної фармакології та фармакотерапії внутрішніх хвороб.

Контингент слухачів: лікарі-спеціалісти, які закінчили інтернатуру або спеціалізацію за фахом "терапія" та лікарі-терапевти II, I і вищої кваліфікаційної категорії.

1.2. Задачі вивчення дисципліни, формування знань і вмінь

По закінченню тематичного удосконалення з клінічної фармакології та фармакотерапії внутрішніх хвороб лікар повинен знати:

- основи Законодавства про охорону здоров'я України, що визначають діяльність установ охорони здоров'я;
- організацію терапевтичної служби;
- організацію стаціонарної допомоги терапевтичним хворим;
- організацію амбулаторно-поліклінічної допомоги терапевтичним хворим;
- принципи діагностики терапевтичних захворювань;
- основні клінічні симптоми та синдроми терапевтичних захворювань;
- основні принципи лікування терапевтичних хворих: етіотропну, патогенетичну та симптоматичну фармакотерапію, а також лікування ускладнень медикаментозної терапії;
- критерії діагностики невідкладних станів у клініці терапевтичних захворювань та надання допомоги на амбулаторному та стаціонарному етапах;
- особливості лікування поєднаної патології із урахуванням побічної дії медикаментів;
- знати механізми біохімічної дії та принципи спрямованого застосування різних класів медикаментозних препаратів;
- фармакодинаміку і фармакокінетику препаратів, їх механізми дії;
- вибрати необхідні медикаментозні препарати, адекватну їх форму та дозовий режим введення;
- прояви можливої побічної дії та симптоми передозування, методи їх попередження і лікування;
- передбачати наслідки взаємодії ліків при комбінованому використанні та володіти навичками профілактики і корекції небажаних ефектів лікарських засобів;
- обґрунтовувати основні показання до призначення, адекватну лікарську форму, шляхи введення і взаємодії з іншими медикаментами;
- трактувати принципи медикаментозної вторинної профілактики терапевтичних захворювань.

По закінченню циклу лікар повинен вміти:

- зібрати анамнез, провести належне клінічне обстеження, призначити необхідний комплекс лабораторних досліджень, провести диференційний діагноз, визначити необхідність госпіталізації, обґрунтувати та поставити діагноз, призначити адекватну терапію основного захворювання і супровідної патології із урахуванням фармакодинаміку і фармакокінетику препаратів, їх механізмів дії;
- оцінювати прояви можливої побічної дії та симптоми передозування, попереджати їх і лікувати;
- враховувати у клінічній практиці особливості клінічної фармакокінетики, фармакодинаміки, побічної дії та взаємодії основних груп лікарських засобів;
- призначити комбіноване медикаментозне лікування, передбачаючи наслідки взаємодії ліків;
- проводити корекцію небажаних ефектів лікарських засобів;
- призначити адекватну лікарську форму та адекватний шлях введення і взаємодії з іншими медикаментами;

- трактувати принципи медикаментозної вторинної профілактики терапевтичних захворювань.
- надати необхідну допомогу при невідкладних станах з урахуванням побічної дії медикаментозних засобів;
- засвоїти профілактичні заходи:
 - а) рекомендації під час виписки щодо режиму і дієти;
 - б) диспансерний нагляд після виписки із стаціонару;
 - в) рекомендації щодо постійного застосування медикаментозних препаратів із урахуванням їх можливої побічної дії;
 - г) заходи щодо вторинної профілактики захворювань.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
циклу тематичного удосконалення
„Клінічна фармакологія та фармакотерапія внутрішніх хвороб”

п/п	Назва курсів та розділів	Кількість навчальних годин			
		Лекції	Прак-тичні	Семі-нари	Разом
	За спеціальністю				
.	Предмет та задачі клінічної фармакології	3	2	2	7
.	Хвороби органів дихання	9	6	6	21
.	Хвороби серцево-судинної системи	15	10	10	35
.	Ревматичні хвороби	6	6	9	21
.	Хвороби органів травлення	9	6	6	21
.	Хвороби нирок	6	4	4	14
.	Хвороби органів кровотворення	2	2	3	7
.	Ендокринні захворювання	3	2	2	7
	Базисний комп'ютерний контроль				2
	Заключний комп'ютерний контроль				2
	Іспит				5
	Разом	53	38	42	142
	Конференції				
	Патолого-анатомічні	-	-	-	7
	Реферативні та науково-практичні	-	-	-	7
	Разом				14
	Всього	53	38	42	156

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Тема	Лекції	Практичні заняття	Семінари	Разом
Предмет та задачі клінічної фармакології	3	2	2	7
Клінічна фармакологія антигістамінних препаратів	3	2	2	7
Клінічна фармакологія антибактеріальних препаратів	3	2	2	7
Клінічна фармакологія бронхолітиків і відхаркувальних засобів	3	2	2	7
Клінічна фармакологія гіполіпідемічних засобів	3	2	2	7
Клінічна фармакологія антиаритмічних засобів	3	2	2	7
Клінічна фармакологія антиангінальних препаратів	3	2	2	7
Клінічна фармакологія гіпотензивних препаратів	3	2	2	7
Клінічна фармакологія засобів для лікування серцевої недостатності	3	2	2	7
Клінічна фармакологія нестероїдних протизапальних засобів	2	2	3	7
Клінічна фармакологія глюкокортикоїдів	2	2	3	7
Клінічна фармакологія хондропротекторів	2	2	3	7
Клінічна фармакотерапія кислото-залежних захворювань	3	2	2	7
Клінічна фармакологія спазмолітиків, прокінетиків і ферментних препаратів	3	2	2	7
Клінічна фармакотерапія вірусних гепатитів та цирозів печінки	3	2	2	7
Клінічна фармакологія інфекцій сечовивідних шляхів	3	2	2	7
Клінічна фармакологія гломерулонефритів і ниркової недостатності	3	2	2	7
Клінічна фармакотерапія залізодефіцитних станів і анемії	3	2	2	7
Медикаментозне та не медикаментозне лікування метаболічного синдрому	3	2	2	7
Конференції реферативні та клініко-анатомічні	-	7	7	14
Комп'ютерний контроль				4
Іспит	-	-	-	5
Разом	5	38	42	15
	4			6

2.1. ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Курс лекцій викладає завідувач кафедри і доценти. В лекціях висвітлюються питання діагностики та сучасного лікування окремих терапевтичних захворювань, їх поєднань та невідкладних станів.

Тематичний план лекцій

К Код роз- ділу	Тема	Кіль- кість годин
1	Предмет та задачі клінічної фармакології.	3
2	Клінічна фармакологія антигістамінних засобів	3
3	Клінічна фармакологія антибактеріальних засобів. Основи раціональної антибіотико-терапії.	3
4	Клінічна фармакологія бронхолітичних і відхаркувальних засобів.	3
5	Класифікація дисліпідемій. Клінічна фарма-кологія гіполіпідемічних засобів.	3
6	Патофізіологія порушень серцевого ритму і провідності, як основа застосування антиаритмічних засобів, клінічна фармако-логія антиаритмічних засобів. Класифі-кація. Принципи комбінованої терапії та монотерапії.	3
7	ІХС. Класифікація. Клінічна фармакологія антиангінальних засобів, антикоагулянтів, дезагрегантів, тромболітичних засобів.	3
8	Лікування гіпертонічної хвороби та гіпертензивних кризів. Клінічна фармакологія інгібіторів АПФ, АРА-П, антагоністів кальцію, β -блокаторів, сечогінних, центральних альфа-адreno-міметиків, П-імідазолінових стимуляторів.	3
9	Патогенез, діагностика та лікування серцевої недостатності. Клінічна фарма-кологія інгібіторів АПФ, АРА-П, β -блокато-рів, сечогінних відносно серцевої недостат-ності. Невідкладна допомога при гострій недостатності кровообігу.	3
10	Клінічна фармакологія стероїдів та несте-роїдних протизапальних і хворобомоди-фікуючих засобів в ревматології.	4
12	Клінічна фармакологія хондропротекторів.	2
13	Клінічна фармакологія кислотозалежних захворювань (антихелікобактерні та анти-секреторні засоби, антациди, прокінетики, цитопротектори). Функціональні захворювання ШКТ.	3
14	Клінічна фармакологія ферментних	3

	препаратів	
15	Клінічна фармакологія гепатопротекторів, противірусних засобів. Лікування асцитного синдрому.	3
16	Клінічна фармакологія антибіотиків, що застосовуються для лікування інфекцій сечовидільних шляхів. Пієлонефрити: діагностика, класифікація, лікування.	3
17	Клінічна фармакологія нефропротекторів. Гломерулонефрити, ХНН. Діагностика, класифікація, лікування.	3
18	Клінічна фармакологія препаратів заліза, фолієвої кислоти, вітамінів. Сучасна номенклатура, діагностика, лікування анемії.	3
19	Метаболічний синдром, критерії діагностики, лікування.	3

Тематичний план практичних занять

Код розділу	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет та задачі клінічної фармакології.	2
4	Клінічний розбір хворого на бронхіальну астму.	2
3	Клінічний розбір хворого на пневмонію. Обґрунтування раціональної антибіоти-котерапії.	2
4	Клінічний розбір хворого на ХОЗЛ. Обґрунтування раціональної фармако-терапії.	2
7,5	Клінічний розбір хворого на ІХС та дис-ліпідемією, раціональний вибір гіполіпі-демичних засобів.	2
7,6	Клінічний розбір хворого на ІХС з порушенням ритму. Обґрунтування фарма-котерапії.	2
7	Клінічний розбір хворих на стенокардію, інфаркт міокарду, раціональний вибір антиангінальних, антиагрегантних та фібринолітичних препаратів.	2
8	Розбір хворого на артеріальну гіпертензію. Оптимізація гіпотензивної терапії.	2
9	Клінічний розбір хворого з хронічною серцевою недостатністю. Принципи і сучасні напрямки лікування ХСН.	2
10,11	Клінічний розбір хворого на ревматоїдний артрит, раціональний вибір нестероїдних та стероїдних протизапальних препаратів	2
10,11	Клінічна фармакотерапія системного червоного вовчака, системної склеро-дермії та дерматоміозиту.	2
10,12	Клінічний розбір хворого на остеоартроз, раціональний вибір хондропротекторів	2
13	Клінічний розбір хворого на виразкову хворобу. Схеми лікування хелікобак-теріозу.	2

14	Клінічний розбір хворих на кишечну диспепсію та хронічний панкреатит. Клінічна фармакологія прокінетиків, спазмолітиків, ферментних препаратів.	2
15	Клінічний розбір хворих на хронічний гепатит. Противірусна терапія. Поперед-ження та лікування ускладнень цирозу печінки.	2
16	Клінічний розбір хворих на інфекції сечовивідних шляхів. Профілактика пієло-нефритів.	2
17	Клінічний розбір хворих на гломеруло-нефрит. Особливості застосування ліків при нирковій недостатності.	2
18	Клінічний розбір хворого на залізо-дефіцитну анемію.	2
5,8, 19	Клінічний розбір хворого на метаболічний синдром, лікування ожиріння, гіпертензії, дисліпідемії та інсулінорезистентності.	2

Тематичний план семінарів

Код роз-ділу	Назва теми	Кількість годин
	Предмет та задачі клінічної фармакології.	2
	Клінічна фармакологія антигістамінних засобів. Ідіосинкразія. Анафілаксія. Невід-кладна допомога.	2
	Диференційне застосування та принципи раціональної антибіотикотерапії. Клінічна фармакологія антибіотиків.	2
	Особливості застосування бронхолітиків та відхаркувальних засобів у хворих на ХОЗЛ.	2
	Клінічна фармакологія гіполіпідемічних засобів.	2
	Клінічна фармакологія антиаритмічних засобів.	2
	Клінічна фармакологія антагоністів кальцію, антикоагулянтів, дезагрегантів, бета-блока-торів, нітратів.	2
	Клінічна фармакологія гіпотензивних препаратів: інгібіторів АПФ, блокаторів АТ-II рецепторів, симпатолітиків, альфа-адрено-блокаторів та імідазолінових рецепторів, сечогінних препаратів.	2
	Диференційоване лікування серцевої недостатності	2
0	Клінічна фармакологія нестероїдних протизапальних засобів у ревматології.	3
1	Клінічна фармакологія глюкокортикоїдів і цитостатиків..	3
2	Клінічна фармакологія хондропротекторів.	3
3	Клінічна фармакологія антихелікобактерних препаратів, антисекреторних засобів та прокінетиків.	2
4	Клінічна фармакологія панкреатичних ферментів. Діагностика та лікування синдро-му мальабсорбції та мальдигестії.	2

5	Клінічна фармакологія противірусних препаратів та гепатопротекторів.	2
6	Оптимізація фармакотерапії інфекції сечо-вивідних шляхів.	2
7	Нефропротективна терапія на сучасному етапі.	2
8	Клінічна фармакологія препаратів заліза.	2
9	Клінічна фармакологія метаболічного синдрому.	2

№ п/п	Назва випробування	Кількість годин
1.	Іспит комп'ютерний	2
2.	Іспит	5
Всього		7

Програма циклу тематичного удосконалення „Клінічна фармакологія та фармакотерапія внутрішніх хвороб”

Код курсів, розділів	Назва курсів, розділів
1	Предмет та задачі клінічної фарма-кології
2	Клінічна фармакологія антигістамін-них препаратів
3	Клінічна фармакологія антибакте-ріальних препаратів. Основи раціо-нальної антибіотикотерапії.
4	Клінічна фармакологія бронхолітиків і відхаркувальних засобів
5	Класифікація дисліпідемій. Клінічна фармакологія гіполіпідемічних засобів. Диференціальний підхід до призна-чення гіполіпідемічних препаратів.
6	Патофізіологія порушень серцевого ритму та провідності, як основа для застосування анти аритмічних засобів. Клінічна фармакологія антиарит-мічних засобів, класифікація, дифе-ренціальний підхід до призначення анти аритмічних препаратів. Аритмогенний ефект.
7	Клінічна фармакологія антиангіналь-них препаратів, антикоагулянтів, дезагрегантів, тромболітичних засобів.
8	Клінічна фармакологія гіпотензивних препаратів: інгібіторів АПФ, АРА II, бета-блокаторів, антагоністів кальцію, сечогінних.
9	Патогенез, діагностика та лікування серцевої недостатності у залежності від стадії та форми. Клінічна фармако-логія засобів для лікування серцевої недостатності. Невідкладна допомога при гострій недостатності кровообігу.
10	Клінічна фармакологія нестероїдних протизапальних засобів. Класифікація, покази до застосування.
11	Клінічна фармакологія глюкокортикоїдів, цитостатиків.
12	Клінічна фармакологія хондропротекторів.
13	Клінічна фармакотерапія кислото-залежних захворювань. Клінічна фармакологія антихелікобактерних, антисекреторних засобів, антацидів, прокінетиків, цитопротекторів.
14	Клінічна фармакологія спазмолітиків, прокінетиків і ферментних препаратів

15	Клінічна фармакотерапія вірусних гепатитів та цирозів печінки. Показан-ня до призначення противірусних препаратів.
16	Клінічна фармакотерапія інфекцій сечовивідних шляхів.
17	Клінічна фармакологія Гомеруло-нефритів і ниркової недостатності.
18	Клінічна фармакотерапія залізо-дефіцитних станів і анемії.
19	Медикаментозне та немедикаментозне лікування метаболічного синдрому.

Лікар-спеціаліст

за спеціальністю терапія ПОВИНЕН ЗНАТИ:

- основи законодавства про охорону здоров'я;
- директивні документи, що визначають діяльність закладів охорони здоров'я та питання організацій терапевтичної допомоги в Україні;
- організацію роботи лікарняно-поліклінічних закладів;
- організацію роботи швидкої та невідкладної допомоги дорослому населенню; основи лікарського контролю, медико-соціальної експертизи
- організацію диспансерного нагляду
- принципи дієтотерапії, фізіотерапії та лікувальної фізкультури
- показання та протипоказання до санаторно-курортного лікування;
- брати активну участь у поширенні медичних знань серед населення;
- вміти узагальнювати науково-практичну літературу;
- знати сучасну літературу за фахом.

ПОВИНЕН УМІТИ:

правильно зібрати анамнез, об'єктивно обстежити хворого, виявити загальні та специфічні ознаки захворювання для правильного обґрунтування діагнозу;

дати оцінку тяжкості стану хворого, визначити обсяг та послідовність необхідних реанімаційних заходів, надати необхідну невідкладну допомогу;

провести диференційну діагностику;

призначити план обстеження, визначити необхідність спеціальних методів дослідження; дати оцінку результатам загального лабораторного та біохімічного досліджень, інструментальним методам дослідження (ЕКГ, Ехо-КГ, спірограми, рентгенограми), результатам УЗД, гастрофіброскопії, ректоро-маноскопії, Рн-метрії шлункового соку;

визначити показання для госпіталізації та організувати її

встановити клінічний діагноз, план і тактику ведення хворого

оформити медичну документацію, що передбачена законодавством про охорону здоров'я.

Спеціальні знання та уміння

Лікар-терапевт повинен знати профілактику, діагностику, клініку і провести необхідне лікування таких захворювань внутрішніх органів

Захворювання системи кровообігу: артеріальні гіпертензії; ішемічна хвороба серця; захворювання міокарда; набуті вади серця; порушення ритму серця і провідності; недостатність кровообігу.

Захворювання органів дихання: бронхіти; хронічне обструктивне захворювання легень; бронхіальна астма, емфізема легень; пневмонії; легеневе серце; дихальна недостатність; особливості клініки, діагностики і лікування людей старечого і літнього віку, підлітків.

Захворювання системи травлення: захворювання стравоходу; гастрити; функціональні захворювання шлунка, виразкова хвороба шлунка та дванадцятипалої кишки; ентерити; захворювання товстої кишки; панкреатити; захворювання жовчних шляхів; холецистити; жовчнокам'яна хвороба; гепатити; цирози печінки; печінкова недостатність; диференціальна діагностика при гепатомегалії; диференціальна діагностика при асциті; особливості клініки, діагностики та лікування захворювань системи травлення у підлітків, людей літнього і старечого віку.

Захворювання нирок: гломерулонефрит, пієлонефрит; хронічне захворювання нирок; диференціальна діагностика при протеїнурії та патологічному сечовому осаді; гостра і хронічна ниркова недостатність, нирковокам'яна хвороба; особливості клініки, діагностики і лікування захворювань нирок у підлітків, людей літнього і старечого віку.

Хвороби системи крові: анемії, диференціальна діагностика анемій, гемобластози, еритремія, мієломна хвороба, геморагічні діатези; синдром дсемінованого внутрішньосудинного зсідання крові; лімфогранулематоз; лімфоми та лімфаденопатія; агранулоцитоз.

Хвороби ендокринної системи та обміну речовин: Метаболічний синдром; ожиріння; цукровий діабет; хвороби щитовидної залози; хвороби гіпофіза та гіпоталамуса, хвороба Аддісона, феохромоцитома, ожиріння; диференціальна діагностика ендокринних ком, особливості клініки, діагностики та лікування захворювань ендокринної системи та обміну речовин у підлітків, людей літнього і старечого віку.

Ревматичні хвороби: ревматична лихоманка, захворювання суглобів; дифузні захворювання сполучної тканини; диференціальна діагностика при дифузних захворюваннях сполучної тканини; протизапальна і імуносупресивна терапія; системні васкуліти; анафілактичний шок; кортикостероїдна терапія.

Невідкладні стани: гостра серцева недостатність; гостра судинна недостатність; гіпертонічні кризи; гострі порушення ритму серця та провідності; стенокардія та інфаркт міокарду, біль в ділянці серця; кардіогенний шок, гостра дихальна недостатність; тяжке загострення бронхіальної астми; спонтанний пневмоторакс; легенева кровотеча, тромбоемболія легеневої артерії; анафілактичний шок.

Поліклініка: організація амбулаторно-поліклінічної допомоги населенню дільниці; організація роботи дільничного терапевта, принципи реабілітації хворих та інвалідів; санаторно-курортний відбір в поліклініці

Окремі питання: лікувально-діагностична робота, оформлення медичної документації; первинна, вторинна профілактика захворювань внутрішніх органів, використання фізичних факторів при амбулаторному лікуванні хворих (електросвітлове лікування, бальнеотерапія, мінеральні води та ін.); облік захворюваності та аналіз діяльності лікаря; пропаганда санітарно-гігієнічних знань та здорового способу життя

Перелік знань та умінь з терапії

Назва знань та умінь	Оволодіння
Методи фізикального обстеження хворих	+++
Запис та оцінка електрокардіограми	+++
Оцінка ехокардіограми	++
Проведення функціональних тестів для оцінки в'язкого кровообігу (велоергометрії)	+++
Клінічна оцінка даних рентгенологічного дослідження органів грудної порожнини)	+++
Клінічна оцінка даних рентгенологічного дослідження органів травлення	+++

Техніка проведення пункції плеври. Показання.	+++
Клінічна оцінка показників функції зовнішнього дихання (пневмотахо-метрія, спірометрія, проведення пікфлоуметрії)	+++
Штучне дихання	+++
Показання до проведення езофаго-гастроуденофіброскопії, оцінка результатів	+++
Клінічна оцінка сканограм та ультразвукового дослідження печінки	+++
Оцінка загального аналізу сечі	+++
Проведення та клінічна оцінка проб Зимницького, Нечипоренка	+++
Оцінка загальноклінічного аналізу крові	+++
Клінічна оцінка коагулограми	+++
Оцінка тестів на виявлення цукрового діабету	+++
Клінічна оцінка біохімічних печінкових тестів	+++
Клінічна оцінка результатів комплексного біохімічного дослідження у хворих на серцево-судинні захворювання	+++
Клінічна оцінка результатів біохімічного дослідження функціонального стану нирок	+++
Тимчасова зупинка кровотеч.	+++
Техніка закритого масажу серця	+++
Накладання повязок на рану	+++
Підшкірне, внутрішньом'язове та внутрішньовенне введення медикаментозних препаратів	+++
Правила та техніка переливання компонентів крові та кровозамінників	+++
Промивання шлунка	+++
Катетерізація сечового міхура м'яким катетером	+++
Пункція черевної порожнини	+++
Гостановка алергічних проб перед введенням лікарських засобів	+++
Дефібриляція	+++

Примітки:

(+) - ознайомлення з даними питаннями; (++) - знання методів та інтерпретації даних при курації хворих, виконання окремих маніпуляцій; (+++) - уміння самостійно застосовувати набуті знання та навички в обстеженні, діагностиці і лікуванні хворих

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Основна:

1. Внутренняя медицина: учебник: в 3 т /Е.Н. Амосова, О.Я. Бабак, В.Н. Зайцева и др.; под ред. проф. Е.Н. Амосовой. – К.: Медицина, 2008. – Т. 1 – 1064с. Болезни системы кровообращения, болезни органов пищеварения, болезни крови и кроветворных органов.
2. Внутрішня медицина: підручник: в 3 т. /А.С. Свінцицький, Л.Ф. Конопльова, Ю.І. Фещенко та ін.; за ред. проф. К.М. Амосової. – К.: Медицина, 2009. – Т. 2 – 1088с. Хвороби органів дихання, хвороби нирок, ревматичні хвороби
3. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. Підручник. Том 1. Захворювання органів дихання, захворювання органів травлення, захворювання системи крові і кровотворних органів, захворювання ендокринної системи. – Вінниця: Нова книга, 2009 – 640с.

4. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. – Вінниця: Нова книга, 2009. – Т.2 – 784с. Захворювання системи кровообігу, ревматичні хвороби, захворювання нирок, загальні питання внутрішньої медицини.
5. Гастроентерологія /Под ред. Н.В.Харченко, О.Я.Бабак. – К., 2007, - 446с.
6. Ревматичні хвороби та синдроми / За ред. А.С. Свінцицького. - Київ, Книга-плюс. – 2006. - 680 с.
7. Ройтберг Г.Е., Струтынский А.В. Внутренние болезни. Система органов дыхания. - Москва, Бином, 2005. - 472с.
8. Ройтберг Г.Е., Струтынский А.В. Внутренние болезни. Сердечно-сосудистая система. - Москва, Бином, 2007. - 862с.
9. Ройтберг Г.Е., Струтынский А.В. Внутренние болезни. Система органов пищеварения. - Москва, МЕДпресс-Информ, 2007. - 576с.

Додаткова:

1. Внутрішні хвороби / За ред. проф. Глушка Л.В. - в 2-х т., Івано-Франківськ, 2004.
2. Внутрішня медицина: пульмонологія, кардіологія, гематологія: навч. посіб.: у 3 т. Т.1. Пульмонологія / Л.Н., Приступа, В.Г. Псарьова, Н.В. Деміхова, Л.Б. Винниченко, В.В. Лаба, В.Ф. Орловський. – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 195с.
3. Внутрішня медицина: пульмонологія, кардіологія, гематологія: навч. посіб.: у 3 т. Т.2. Кардіологія / Л.Н., Приступа, В.Г. Псарьова, Н.В. Деміхова, Л.Б. Винниченко, В.В. Лаба, В.Ф. Орловський. – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 214с.
4. Внутрішня медицина: пульмонологія, кардіологія, гематологія: навч. посіб.: у 3 т. Т.3. Гематологія / Л.Н., Приступа, В.Г. Псарьова, Н.В. Деміхова, Л.Б. Винниченко, В.В. Лаба, В.Ф. Орловський. – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 137с.
5. Внутрішня медицина: нефрологія: навч. посіб. / В.Ф. Орловський, Л.Н., Приступа, О.В. Орловський. – Суми: Вид-во СумДУ, 2010. – 191с.
6. Клінічна пульмонологія / За ред. І.І. Сахарчука. — К.: Книга плюс, 2003.-368 с.
7. Клинические рекомендации. Ревматология /Под ред. Е.Л. Насонова. – М.: ГЭОТАР-Медиа. – 2006, 288с.
8. Климанська Н.В. Діагностика та лікування захворювань сполучної тканини: Навч. посібник. - Суми: Вид-во СумДУ. - 2004. - 120с.
9. Лікування артеріальної гіпертензії в особливих клінічних ситуаціях / За ред. В.М. Коваленка, Є.П. Свіщенко. - Кам'янець-Подільський: ПП. Мошак М., 2005. - 504с.
10. Наказ МОЗ України № 24 від 17.01.2005 «Стандарти надання невідкладної допомоги при невідкладних станах». - Київ, 2005. - 59с.
11. Наказ МОЗ України № 128 від 19.03.2007 «Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Пульмонологія». - Київ, 2007. - 146с.
12. Наказ МОЗ України № 432 від 03.07.2006 «Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Алергологія». - Київ, 2006. - с.
13. Невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб / За ред. Г.В. Дзяка. - Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2004. -517с.
14. Нейко С.М. Аритмії серця: монографія / С.М. Нейко, І.Г. Купновицька, І.П. Вакалюк. — Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2004. — 144с.
15. Нейко С.М. Медицина катастроф. Базові схеми лікування невідкладних станів: навч. посібник / С.М. Нейко, ОВ. Волошинський, І.І. Тітов. - Івано-Франківськ, 2003. - 170с.
16. Нетяженко В.З. Класифікації внутрішніх хвороб. - Київ.- 2005. - 456 с.
17. Обструктивные заболевания легких: образовательная программа для врачей / Ю.И. Фещенко, Л.А. Яшина, А.М. Полянская, А.Н. Туманов. - Київ, 2004.

18. О कोरोков А.Н. Диагностика болезней внутренних органов. - М.: Мед лит, 2003.
19. Орлов В.Н. Руководство по электрокардиографии. - 5-е стер. изд.- М.: ООО «Мед.информ.агентство», 2006. - 528с.
20. О कोरोков А.Н. Лечение болезней внутренних органов / Практ. руководство в 3-х т.
21. Передерий В.Г. Язвенная болезнь: прошлое, настоящее, будущее. — Київ, 2004.- 256 с.
22. Посібник з ендокринології / Навч. посіб. / За ред.: П.М. Боднара, С.Д. Максименка. - К.: Здоров'я, 2004. — 181 с.
23. Принципи ведення хворих з фібриляцією та тріпотінням передсердь: Рекомендації Асоціації кардіологів України. -2005. - 46 с
24. Свінціцький А.С. Диагностика та лікування поширених захворювань органів травлення: Навч. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. — Київ: Медкнига, 2007. — 296с.
25. Свіщенко Є.П., Багрій А.Е., Єна Л.М. Рекомендації Української Асоціації кардіологів з профілактики та лікування артеріальної гіпертензії: Посібник.-К., 2004. - 80 с.
26. Сиволап В.Д., Нерянов Ю.М., Єремєєв В.Г. Екстрена терапевтична допомога в умовах надзвичайних ситуацій. - Запоріжжя. — 2003.- 188 с.
27. Справочник пульмонолога и фтизиатра. Лекарственные препараты. Практическое пособие / Ю.И. Фещенко, В.М. Мельник. — К.: ГЦ «Плеяда», 2003, 500с.
28. Стандарти в гематології / За ред. Виговської Я.І., Новака В.Л. — Львів: ПП. «Кварт», 2002.- 165 с.
29. Стародуб Є.М. Алгоритм діагностики і лікування захворювань органів травлення. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2004. — 164 с.
30. Сучасні класифікації та стандарти лікування розповсюджених захворювань внутрішніх органів / За ред. Ю.М. Мостового. - Вид. сьоме. - Вінниця: ДП ДКФ, 2005. - 480 с.
31. Фещенко Ю.І. Основи інгаляційної терапії при хронічному обструктивному бронхіті та бронхіальній астмі: Посіб. для студ. та лікарів. - Д: АРТ-ПРЕС, 2004. - 71 с.
32. Чопей І.В., Долгош М.Ю. Приклади формулювання та кодування діагнозів при хворобах внутрішніх органів. — Ужгород, 2005. - 131 с.
33. Швець Н.И., Пидаев А.В., Бенца Т.М., Федорова О.А., Миронец В.И. Неотложные состояния в клинике внутренней медицины: Учебное пособие. — Киев, 2006. — 752с.
34. Швець Н.И., Скрыпник И.Н., Бенца Т.М. Фармакотерапия заболеваний пищеварительной системы в практике терапевта: Учебное пособие. — Киев, 2007. — 648с.
35. Швець Н.І., Підаєв А.В., Бенца Т.М., Миронець В.І., Федорова О.О., Маланчук Т.О. Еталони практичних навиків з терапії. Науково-методичний посібник. К.: Главмеддрук, 2005. — 540с.
36. Шпитальна терапія в ситуаційних задачах / За ред. С.І.Сміян. - Тернопіль, Укрмедкнига, 2003. - 312 с.
37. Ячник А.І., Приступа Л.Н. Хронічне легеневе серце: критерії діагностики та сучасні підходи до лікування: Навчальний посібник. — Суми: Вид-во СумДУ, 2009. — 50с.

Укладачі: Приступа Л.Н..
 Орловський В.Ф.
 Лаба В.В.

Робоча програма розглянута та ухвалена на засіданні кафедри внутрішньої медицини післядипломної освіти з курсом пропедевтики внутрішніх хвороб “ 2 ” вересня 2010 р. Протокол № 2

В.о. завідувачої кафедрою

Приступа Л.Н.

Робоча програма розглянута та ухвалена на засіданні циклової методичної комісії медичного інституту з післядипломної медичної освіти “ “ 2010 р. Протокол №

Голова циклової методичної комісії
з післядипломної медичної освіти
медичного інституту СумДУ

Січненко П.І.